Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

# АЗӘРБАЈЧАН КӘНЧЛӘРИ

ЗНАК ПОЧЕТА

1919-чу ил октјабрын 27-дән чыхыр

АЗӘРБАЈЧАН ЛККИ МК-нын ОРГАНЫ • «АЗЕРБАЙДЖАН ГЯНДЖЛЯРИ»—ОРГАН ЦК ЛКСМ АЗЕРБАЙДЖАНА

№ 136 (10755)

чәршәнбә, 16 нојабр 1988-чи ил.

Гијмәти 3 гәпик.

## СОВЕТ ИТТИФАГЫНДА

⊙ ЈУРМАЛА

Латвијанын микробиолог алимләри јени бактеријa штаммы кәшф етмишләр. Бу микроорганизмләр ади шәкәри мүхтәлиф мәһсуллара — фруктозаја, диәбет мәһсулу сајылан сорбитә — ган плазмасы әвәзедичисинә чевирә билир. Тәдгигатчылар һәмин бактеријаларын нечә «ишләмәси» барәдә бу јахынларда баша чатмыш Үмумиттифаг «Биоконверсија-88» конфрансында мә'лумат вермишләр.

⊙ ТУЛА

Һејвандарлыг фермаларындакы аваданлығын давамлылығыны тә'мин етмәк гајғысыны НЕМ өз үзәринә көтүрмүшдүр. Тула вилајәтиндә фермаларда вә комплексләрдә техники хидмәтин автомат идарәетмә системинин илк нөвбәси тәтбиг олунмушдур. Бу лајиһәни вилајәт аграр-сәнаје комитәсинин информасија-һесабламa мәркәзинин мүтәхәссисләри һазырламыш вә һәјата кечирмишләр.

⊙ КАЛИНКОВИЧИ

Гомел вилајәтиндәки «Калинковичски» совхозунун ишчиләри РАСБ-ын онлара тикинти материаллары фонду үчүн вәсәт ајырмасыны һеч көзләмирләр. Тәсәррүфат өзү вә јерли өртүк материаллары заводу пајчылыг әсасында дивар блокларынын һазырланмасы үчүн сех тикмишдир. (СИТА).

# Азәрбајчан Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин пленуму һаггында

# М Ә ' Л У М А Т

1988-чи ил нојабрын 13-дә Азәрбајчан КП МК-нын пленуму олмушдур.

Ашағыдакы мәсәләләрә бахылмышдыр:

1. Республикада мәнзил проблеминин һәллини сүр'әтләндирмәк тәдбирләри һаггында.

2. Республика партија тәшкилаты партија комитәләри апаратынын јенидән тәшкил едилмәси вә Азәрбајчан КП МК комиссијаларынын јарадылмасы һаггында.

3. Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәсинин 1988-чи ил августун 16-да кечирилмиш пленумундан сонра көрүлән иш һаггында МК бүросунун һесабаты.

4. Тәшкилат мәсәләси.

Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Ә. Х. Вәзиров «Республикада мәнзил проблеминин һәллини сүр'әтләндирмәк тәдбирләри һаггында» МК бүросунун мә'рузәси илә чыхыш етмишдир.

Мә'рузәнин мүзакирәсиндә Азәрбајчан ССР тикинти назири Ә. Ә. Әлијев, Бакы Баш Тикинти Идарәси 2 нөмрәли евтикмә комбинатынын електрик гајнагчысы С. М. Вартанјан, Кировабад Шәһәр Ичраијјә Комитәсинин сәдри С. Ф. Мәммәдов, Нахчыван Вилајәт Партија Комитәсинин икинчи катиби А. М. Голубев, Азәрбајчан Архитекторлар Иттифагы идарә һеј'әти сәдринин мүавини Н. М. һачыбәјов, Бакы Шәһәр Партија Комитәсинин биринчи катиби Ф. Ә. Мусајев, Чәлилабад Рајон Партија Комитәсинин биринчи катиби Е. С. Ағајев, Азәрбајчан ССР тикинти материаллары сәнајеси назири А. Ә. Мансуров, «Бакинский рабочи» гәзетинин редактору К. Г. Глушков, Хачмаз Рајон Партија Комитәсинин биринчи катиби Ч. Ә. Фәрәчов чыхыш етмишләр.

Мүзакирә олунмуш мәсәлә барәсиндә гәрар гәбул едилмишдир.

Икинчи мәсәлә барәсиндә МК бүросунун мә'луматы динләнилмишдир. XIX Үмумиттифаг партија конфрансынын көстәришләринә, Сов.ИКП МК ијул вә сентјабр (1988-чи ил) пленумларынын гәрарларына мүвафиг сурәтдә республика партија комитәләри апаратынын структуруну јенидән тәшкил етмәк вә Азәрбајчан КП МК-нын комиссијаларыны јаратмаг һаггында гәрар гәбул едилмишдир.

Пленум Азәрбајчан Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин 1988-чи ил августун 16-да кечирилмиш пленумундан сонра көрүлән иш һаггында МК бүросунун һесабатыны динләмишдир. Бу мәсәлә барәсиндә Азәрбајчан КП МК катиби Р. Ј. Зејналов мә'лумат вермишдир.

Пленум көстәрилән дөврдә Азәрбајчан КП МК бүросунун фәалијјәтини бәјәнмишдир.

Пленум тәшкилат мәсәләсинә бахмышдыр.

Пленум В. Н. Коновалову пенсијаја чыхмасы илә әлагәдар олараг Азәрбајчан КП МК-нын икинчи катиби вәзифәсиндән азад етмиш вә ону бүронун тәркибиндән чыхармышдыр.

Пленум әввәлләр Сов.ИКП МК-нын инспектору ишләмиш В. П. Полјаничкону кизли сәсвермә јолу илә МК-нын тәркибинә дахил етмиш, Азәрбајчан КП МК-нын икинчи катиби вә бүро үзвү сечмишдир.

Пленум С. Ч. Гасымованы Бакы Шәһәр Партија Комитәсинин катиби сечилмәси илә әлагәдар олараг Азәрбајчан КП МК катиби вәзифәсиндән вә бүро үзвлүјүндән азад етмишдир.

Пленум Азәрбајчан ССР Дөвләт Тәһлүкәсизлији Комитәсинин сәдри И. И. Гореловскини вә Азәрбајчан КП МК партија-тәшкилат иши шө'бәсинин мүдири В. Ә. һүсејнову кизли сәсвермә јолу илә Азәрбајчан КП МК-нын тәркибинә дахил етмиш вә бүро үзвләри сечмишдир.

Пленумун ишиндә Сов.ИКП МК тикинти шө'бәсинин бөлмә мүдири В. А. Сидоров, Сов.ИКП МК-нын мәс'ул ишчиси Д. С. Афанасјев иштирак етмишләр.

# РЕСПУБЛИКАДА МӘНЗИЛ ПРОБЛЕМИНИН ҺӘЛЛИНИ СҮР'ӘТЛӘНДИРМӘК ТӘДБИРЛӘРИ ҺАГГЫНДА

## АЗӘРБАЈЧАН КП МК БҮРОСУНУН МӘ'РУЗӘСИ

### Мә'рузәчи—Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Ә. Х. ВӘЗИРОВ

Јолдашлар!

Азәрбајчан Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәси пленумунун мүзакирәсинә биринчи дәрәчәли әһәмијјәти олан мәсәлә верилир. Бу күн республиканын сосиал саһәсиндә мәнзил проблеминдән даһа кәскин вә даһа вачиб проблем јохдур.

Доғрудан да, тәкчә шәһәрләрдә 133 мин аилә мәнзил учотунда дајанмышдыр; бунларын тәгрибән 20 мини он илдән чохдур ки, учотдадыр. 200 миндән артыг аилә коммунал мәнзилләрдә далдаланыр, абад олмајан биналарда вә јатагханаларда, һавасы газлы әразиләрдә, мә'дән әразиләриндә, өзбашына тикилмиш дахмаларда јашајыр. Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин бир чох әлилләри вә иштиракчылары, бејнәлмиләлчи дөјүшчүләр мәнзил сарыдан индијәдәк корлуг чәкирләр. Һәм ејибдир, һәм дә ачыначаглы!

Кәнд јерләриндә дә мәнзил сарыдан вәзијјәт јахшы дејилдир. Әсассыз гадағанлар, фәрди евләр тикилмәси үзәриндә ујдурма мәһдудлашдырмалар, гануни тикинти материаллары вә мә'мулаты әлдә едилмәси үчүн мәнбәләрин касад олмасы, торпаг саһәләри ајрылмасында сүрүндүрмәчилик — бах, бунлар инди дә кәндлиләри сыхыр. Онларын һәр биринә 10,7 квадратметр вә ја өлкә үзрә олдуғундан бир дәфә јарым аз мәнзил саһәси дүшүр.

Үмумијјәтлә, мәнзил саһәси илә тә'минат үзрә биз орта иттифаг сәвијјәсиндән тәгрибән 25 фаиз кери галырыг. Лакин мәнзил тикинтисинә јөнәлдилән дөвләт әсаслы вәсаит гојулушундан мүтәмади истифадә олунмур. Көрүнүр, бу, аз адамы нараһат едир. Әввәлки үч бешиллик әрзиндә 440 милјон манат вәсаит истифадәсиз галмышдыр. Беләликлә, 42 миндән артыг аилә тәзә мәнзилләрә көчә билмәмишдир. Бир сөзлә, биз Бакыда вә Сумгајытда өзбашына тикилмиш бүтүн дахмалары вә учмаг тәһлүкәси олан евләри сөкмәк үчүн кифајәт едәчәк гәдәр нәзәрдә тутулдуғундан аз мәнзил тикмишик. Статистика беләдир.

Лакин тикилән евләр дә адамлары о гәдәр севиндирмир. Евләр кәм-кәсирлә, коммуникасијалары баша чатдырылмамыш, әразиси абадлашдырылмамыш һалда тәһвил верилир. Бураја мәнзил нөвбәләриндә чохиллик көзләмәләри, бүрократик әнкәлләри вә суи-истифадә һалларыны, нормал коммунал хидмәтинин олмадығыны да әлавә един. Шүарлара вә нитгләрә адамларын инамсызлығынын көкләри, үмидсизлијин, партија вә совет органларына сајсыз-һесабсыз мүрачиәтләрин сәбәби бунлар дејилми? Һәр јердә бүтүн көрүшләрдә адамлар јекдилликлә дејирләр ки, мәнзил бу күн ән вачиб, ән көрәкли иштир.

Вах, буна көрә дә МК бүросу мәнзил тикинтисинин сүр'әтләндирилмәсини республика партија тәшкилатынын сосиал сијасәтиндә үстүн истигамәтләрдән бири һесаб едир. М. С. Горбачовун гејд етдији кими, бу, үмумхалг вәзифәсидир. Бу мүһүм саһәдә мүтәмади керилијин вә нөгсанларын сәбәбләри аз дејилдир. Бунлар әввәлки бешилликләрдә мәнзил тикинтисинин һәчминин хејли ихтисар едилмәсиндән, онун әслиндә унудулмасындан ибарәтдир. Бунлар һәм дә инфраструктурун инкишафында галыг принсипиндән ибарәтдир. Бунлар, нәһајәт, мәнзил учотунун вә бөлкүсүнүн мүкәммәл олмамасындан ибарәтдир.

Сон беш илдә Азәрбајчан КП МК бүросу вә катиблији әсаслы тикинти, о чүмләдән мәнзил тикинтиси проблемләри илә әлагәдар 90-дан артыг мәсәләјә бахмыш, бир чох сәнәдләр гәбул етмишләр. Лакин гәрарлар чох вахт конкрет ишләрлә мөһкәмләндирилмәмиш, онларын һәјата кечирилмәси позулмушдур.

Бизә мәнзил тикинтисиндә, онун һәчминин артырылмасында чидди ирәлиләјиш көрәкдир ки, 2000-чи илədәк бу проблеми һәлл едәк, Сов.ИКП XXVII гурултајынын көстәришләринә мүвафиг сурәтдә әслиндә һәр бир аиләни ајрыча мәнзиллә вә ја евлә тә'мин едәк. Совет һакимијјәтинин бүтүн илләри әрзиндә республикада јарадылмыш мәнзил фонду әслиндә ики дәфә артырылмалыдыр. Беләликлә, 650 миндән артыг мәнзил вә ев тикилмәлидир ки, бунларын да, демәк олар, үчдә бир һиссәси кәнд јерләриндә јарадылмалыдыр. Белә көтүрсәк ки, һәр аилә орта һесабла дөрд нәфәрдән ибарәтдир, демәли, 3 милјондан чох адам, јә'ни Азәрбајчан ССР-ин, демәк олар, һәр ики сакининдән бири мәнзил көзләјир.

Бүтүн бунлар гаршыдакы ишин сијаси әһәмијјәтә малик олдуғуну хүсусилә көстәрир. Әслинә баханда һәр һансы сијасәтин дәјәри нәтичә е'тибарилә адамларын һәјатында реал дәјишикликләрлә мүәјјән едилир, онунла мүәјјән олунур ки, һәр бир аилә, һәр бир адам нә алачагдыр. Тәәссүф, һеч дә бүтүн партија комитәләри, совет вә тәсәррүфат рәһбәрләри сијаси мәгсәдләрин һәјата кечирилмәси илә адамларын һәјати тәләбатынын өдәнилмәси арасында үзви гаршылыглы әлагә олдуғуну дәрк етмәмишләр.

Бу пленума һазырлашаркән биз мәнзил проблеминин һәллинин әсас истигамәтләрини мәтбуатда дәрч етмиш, халгын мүзакирәсинә вермишик. Кәләчәкдә дә ичтимаи рә'јин өјрәнилмәси, нәзәрә алынмасы, она истинад едилмәси ишимизин әсасы олмалыдыр. Һәр аддымымызы халгын рә'ји илә, адамларын әһвал-руһијјәси илә тутушдуруб мүгајисә етмәк јенидәнгурманын, демократикләшдирмә вә ашкарлыг дөврүнүн тәләбидир.

Адамлар нә гәдәр марағлы идејалар, тәклифләр ирәли сүрмүш, еһтијат мәнбәләринин нә кими лајларыны галдырмышлар! Ијул ајындан бу мәсәлә барәсиндә тәкчә партијанын Мәркәзи Комитәсинә 4.933 мәктуб кәлмишдир. Үмумијјәтлә исә Назирләр Совети, дикәр республика тәшкилатлары, гәзет редаксијалары зәһмәткешләрдән 8.660 рә'ј алмышлар. Бир чох рајон партија комитәләри, рајон ичраијјә комитәләри, назирликләр вә баш идарәләр, бирлик вә мүәссисә коллективләри өз мүлаһизәләрини тәгдим етмишләр.

Бүтүн бу тәклифләр, мәсләһәтләр вә арзулар диггәтлә өјрәнилмиш вә үмумиләшдирилмишдир. Пленумун сәнәдләри һазырланаркән, о чүмләдән Азәрбајчан ССР Назирләр Советинин габагчадан МК үзвләринә көндәрилән гәрар лајиһәләриндә бунлардан кениш истифадә едилмишдир. Мәнзил проблеминин вәзијјәти һаггында республика Дөвләт Статистика Комитәсинин чох әтрафлы мә'луматы да сизә пајланмышдыр. Белә үсул практикада илк дәфә тәтбиг олунур. Бу күн МК пленумунда биз мәнзил проблеминин һәллинин нәинки сијаси вәзифәләрини формалашдырмалы, һәм дә бу проблемин һәлли јолларыны көстәрмәли, бунун үчүн нә кими мадди-техники база јаратмаг лазым кәлдијини мүәјјән етмәлијик.

Республика Назирләр Советинин гәрар лајиһәләри кооператив вә фәрди мәнзил тикинтисинин мигјасыны кенишләндирмәк, тәсәррүфат үсулу илә мәнзил тикинтисинин инкишаф етдирмәк, јашајыш евләринин вә дикәр сосиал објектләрин тикинтисинин сәнајеләшдирилмәсини сүр'әтләндирмәк, тикинти материаллары истеһсалыны даһа да инкишаф етдирмәк, јашајыш массивләринин тикилишинин кејфијјәтини көкүндән јахшылашдырмаг, мәнзил фондунун мүһәндис гурғулары илә абадлашдырылмасы вә әсаслы тә'мири сәвијјәсини јүксәлтмәк проблемләрини әһатә едир. Бу сәнәдләр барәсиндә сизин фикринизи билмәк истәрдик.

Биз гаршымыза нә кими вәзифәләр гојуруг? Назирликләрин, баш идарәләрин, јерли органларын, алимләрин вә мүтәхәссисләрин иштиракы илә бу мәсәләнин өјрәнилмәси көстәрмишдир ки, 1986-чы илədәк мәнзил учотунда дајанмыш бүтүн шәһәрлиләри 1991-чи илин ахырынадәк мәнзиллә тә'мин етмәк үчүн реал имкан вардыр, јә'ни нөвбәдә дајанан бу адамларын сајыны һәр ил 25 фаиз азалтмаг лазымдыр. Бундан өтрү һәр ил азы 22 мин вә ја бешиллијин әввәлинәдәк тикилдијиндән 15 фаиз чох мәнзил истифадәјә вермәк тәләб олунур. Биз чари бешиллијин тапшырыгларыны нәзәрдән кечирәрәк тәгрибән 1,5 милјон квадратметр әлавә мәнзил саһәси тикмәк имканы ахтарыб тапмышыг.

Кәләчәк бешиллијә тохундугда, тәһвил верилән мәнзилин һәчмини 30 фаизәдәк, XIV бешилликдә исә 50 фаизәдәк артырмаг күман едилир. Истигамәтләримиз беләдир.

Һесабламалар көстәрир ки, бу мәгсәдләрә наил олмаг мүмкүндүр. Бу шәртлә ки, әлбәттә, мәнзил тикинтисинин тәшкилинин вә апарылмасынын көһнә, өмрүнү баша вурмуш формаларындан имтина едилсин, бүтүн әмәк коллективләри мәнзил проблеминин һәллинә чәлб олунсунлар, иш елликлә көрүлсүн.

Бурада белә бир фикир сөјләмәк истәрдим. Бизим әлимиздә отагларын сајына аиләләрин тәләбаты һаггында демографик, тәбии, ән'әнәви хүсусијјәтләр нәзәрә алынмагла елми сурәтдә әсасландырылмыш мә'лумат, тәәссүф ки, јохдур. Бә'зән елә олур ки, даһа чох бир вә ја икиотаглы мәнзил тикмәк лазым олан јерләрдә 4—5 отаглы мәнзилләр инша едилир вә әксинә. Дөвләт Тикинти Комитәсинә, елми институтлара бир вәзифә олараг тапшырмаг лазымдыр ки, бу амилләрин тәдгиги илә чидди мәшғул олсунлар. Дөвләт План Комитәсинә исә бир вәзифә олараг тапшырмаг лазымдыр ки, тапшырыглары мүәјјән едәркән бу амилләри нәзәрә алсын.

Әсаслы игтисади ислаһат шәраитиндә мүәссисәләрин там тәсәррүфат һесабына вә өзүнүмалијјәләшдирмә принсипинә кечмәси, кооператив вә фәрди мәнзил тикинтиси јолунда дуран чүрбәчүр сәдләрин арадан галдырылмасы јашајыш евләринин истифадәјә верилмәсинин структурунда бөјүк дәјишикликләр етмәјә имкан верәр.

Тикинти тәшкилатларынын өзләринин фәалијјәтини әсаслы сурәтдә јенидән гурмаг вачибдир. Ахы, истифадәјә верилән чохмәртәбәли јашајыш евләринин 85 фаизи Тикинти Назирлијинин, Бакы Баш Тикинти Идарәсинин вә Аграрсәнајетикинти Бирлијинин пајына дүшүр.

Илин әввәлиндән ири подрат тәшкилатларынын әксәријјәти там тәсәррүфат һесабына кечмишдир, лакин јени игтисади механизм һәлә сазланмамышдыр, бә'зән јухарыдан көстәрилән тәзјигә вә амирлик гәрарларына мүгавимәт көстәрә билмир. Нәтичәдә дә көрүн нә алыныр. Јени тәсәррүфатчылыг шәраитиндә, мәсәлән, Тикинти Назирлији әмәјин пис тәшкилини ишчи гүввәсини бурахылыш тикинтиләриндә чәмләшдирмәклә әвәз едир, јашајыш евләринин, сосиал објектләрин вә мәдәни-мәишәт објектләринин тикинтисини адамсыз гојур. Иш о јерә чатмышдыр ки, бу ири тикинти назирлији өз јашајыш евинин учалдылмасы үчүн кәнардан подратчы ахтарыр.

Ирипанелли евтикмә тамамилә башлы-башына бурахылмышдыр. Һалбуки мәнзилин һәчмини артырмаг үчүн бу, мүһүм јолдур. Мәсәлән, кечән ил евтикмә комбинатларынын күчүндән анчаг 80 фаиз истифадә едилмишдир. Ејни заманда дөвләт јашајыш евләри вә бүтүн сосиал-мәдәни објектләр, мәишәт вә коммунал објектләри әсасән хырда әдәди вә зәһмәтли дивар материаллары илә тикилир. Һәм дә Бакыда 4 нөмрәли евтикмә комбинаты сәккизинчи илдир ки, тикилир, 2 нөмрәли евтикмә комбинаты једди илдир јенидән гурулур. Гарадағ рајонунда евтикмә комбинатынын тикинтисиндә иш чәтин кедир. Кировабадда вә Сумгајытда ирипанелли евтикмә заводлары ләнк модернләшдирилир. Минкәчевир евтикмә заводунун кенишләндирилмәсинә башланмамышдыр. Кировабад алүминиум оксиди бирлијинин туллантыларындан тикинти материаллары вә мә'мулаты истеһсалы һәлә дә гајдаја салынмамышдыр. Тәкчә бунун үзүндән биз нә гәдәр мәнзил итирмишик! Һәм дә, ајдын олмушдур ки, рәһбәр ишчиләрдән һеч биринин партија мәсәләсинә бахылмамышдыр.

Гаршыја бешиллијин ахырынадәк ирипанелли евтикмә мүәссисәләринин күчүнү 1,5 милјон квадратметрә чатдырмаг, јә'ни 1,7 дәфә артырмаг вәзифәси гојулур. Монолит евтикмә фәал сурәтдә инкишаф етдирилмәлидир. Үмумијјәтлә, панелли вә монолит евләрин пајы артачаг, дөвләт вә кооператив мәнзил тикинтисинин үмуми һәчминин 90 фаизини тәшкил едәчәкдир.

Тәсәррүфат үсулу илә тикинти ишләри апармаг дикәр мүһүм истигамәтдир. Бу нөв тикинтинин һәчми вә хүсуси чәкиси дә хејли артмалыдыр. Һәләлик исә әмәк коллективләринин гүввәси илә тикилән јашајыш евләри үмуми һәчмин 15 фаизиндән чох дејилдир. Бунун әсас сәбәби одур ки, мүәссисәләрин рәһбәрләри чевиклик көстәрмирләр, күнүн тәләбләри руһунда ишләмәји бачармыр вә јахуд ишләмәк истәмирләр. Тәәссүф ки, нә әмәк коллективләри, нә дә партија тәшкилатлары онлардан лазымынча мәс'улијјәт тәләб етмирләр. Биз Азәрнефткимја Бирлијиндә, Азәрбајчан дәмир јолунда мәнзил тикинтисинин һәчминин илләрдән бәри артмадығына, Автомобил Нәглијјаты Назирлијинин, «Үзвисинтез», Кимјасәнаје, Азәрелектротерм бирликләринин, бору-прокат заводунун өз имканларындан хејли аз јашајыш евләри тикдикләринә дөзмәјәчәјик.

Пленума һазырлыг кедишиндә биз ишә тәшәббүскарчасына, ишкүзарчасына јанашылмасына аид бир чох нүмунәләрдән хәбәр тутдуг. Киров рајонунда јарадылмыш вә пајчылыг гајдасы илә 25 әмәк коллективи үчүн јашајыш евләри тикән кооператив мүәссисәси диггәти чәлб едир. Бу тәчрүбәдән Нәриманов рајонунда да истифадә олунур. Рајонда 51 мүәссисә пајчыдыр. Кешлә машынгајырма заводунда һәм мәнзил тикинтисинин һәчмини артырмаға, һәм дә бир сыра сосиал-мәишәт објектләри тикмәјә, фәһлә јатагханасыны, јемәкханасыны јенидән гурмаға, кәнчләр мәркәзи јаратмаға мүвәффәг олмушлар. Әһсән онлара! Бу ишдә мүәссисәнин директору В. Г. Әһмәдов јолдашын хидмәти бөјүкдүр. Адамларын гајғысына галмаг, онлары дүшүнмәк һәвәси олса, чох иш көрмәк мүмкүндүр.

Јолдашлар, тәсәррүфат үсулу ән кениш мигјасда мүдафиә олунмалыдыр. Дөвләт План Комитәсинин, Дөвләт Мадди-Техники Тәчһизат Комитәсинин, Дөвләт Тикинти Комитәсинин, јерли Советләрин ичраијјә комитәләринин, банкларын, тикинти сәнајеси вә тикинти материаллары сәнајеси мүәссисәләринин коммунист рәһбәрләри тәсәррүфат үсулуна кениш јол ачмалыдырлар. Амма һәр һалда мүәссисә рәһбәрләринин тәшәббүскарлығындан вә зирәклијиндән олдугча чох шеј асылыдыр.

Тәәссүф ки, һәлә онларын бир чоху киминсә кәнардан кәлиб онларын әвәзиндә иш көрәчәјини көзләјир, фәалијјәтсизлијә һагг газандыран сәбәбләр ахтарыр, дурғунлуг илләринин практикасыны давам етдирир. Ј. Гасымов адына машынгајырма заводунун директору О. П. Мәммәдов јолдаш Ленин рајонунун партија конфрансында чыхыш едиб шикајәтләнирди ки, Бакы Совети Сабунчу гәсәбәсиндә ушаг мејданчаларынын, рајон ичраијјә комитәси исә онун башчылыг етдији мүәссисәнин әразисиндә мәишәт евинин тикинтисини јубадыр. Әләбахымлыг вә ачизлик һәлә нә гәдәр дә јашары имиш.

Тәсадүфи дејилдир ки, Бакыда сосиоложи тәдгигат кечирилән заман «Мәнзил проблеминин һәллиндә мүәссисә мүдирijјәтинин фәалијјәтинә нечә гијмәт верирсиниз?» суалына чавабларда рәһбәрләрин 95 фаизи гејри-кафи гијмәт алмышдыр.

Кәләчәк күтләви тикилиш рајонларынын мүһәндис һазырлығы практикасы нәзәрдән кечирилиб дәјишдирилмәлидир. Бу һазырлыг ишини хејли габагчадан көрмәк лазымдыр ки, иншаатчылар мүһәндис шәбәкәләри вә коммуникасијалары, јоллары вә саири һазыр олан абадлашдырылмыш мејданчалара кәлсинләр. Лакин бу мәсәлә республика рекионларынын һеч бириндә индијәдәк һәлл едилмәмишдир. Һәм дә гејд етмәк лазымдыр ки, хүсуси олараг бу мәгсәдләр үчүн јарадылмыш Бакымүһәндистикинти вә Бакыјолтикинти тәшкилатлары кифајәт гәдәр күч топламамышлар, лазыми базаја вә аваданлыға малик дејилдирләр вә демәли, онлара тапшырылмыш вәзифәләри јеринә јетирмирләр. Тәәссүфләр олсун ки, јаранмыш вәзијјәти дүзәлтмәк үчүн верилмиш тапшырыглар индијәдәк јеринә јетирилмәмишдир.

Дөвләт План Комитәси, Дөвләт Тикинти Комитәси, Бакы, Кировабад, Сумгајыт шәһәр Советләринин ичраијјә комитәләри вәзијјәти көкүндән дәјишдирмәк барәсиндә Тикинти Назирлији, Аграрсәнајетикинти Бирлији вә дикәр әлагәдар тәшкилатлар илә бирликдә тәклифләр һазырлајыб тәгдим етмәлидирләр ки, республиканын Назирләр Совети мүвафиг гәрар гәбул етсин.

Подрат тәшкилатларынын тәсәррүфат фәалијјәтини јахшылашдырмаг, онларын малијјә вәзијјәтини сағламлашдырмаг үчүн чох иш көрүлмәлидир. Бу, тә'хирәсалынмаз вәзифәдир, хүсусән она көрә ки, республиканын бүтүн истеһсал саһәси кими тикинти бөлмәләри дә кәлән илдән тамамилә јени тәсәррүфатчылыг шәраитинә кечирләр. Лакин подрат тәшкилатларынын једдидә бир һиссәси кечән или зәрәрлә баша вурмушдур. Сов.ИКП МК ијул (1988-чи ил) пленумунун тәләб етдији кими, белә бөлмәләрин јенидән тәшкил едилмәсинә вә һәтта ләғв олунмасына, ичарәјә верилмәсинә чәсарәтлә киришмәк лазымдыр. Өлкәнин бир чох шәһәрләриндә кооператив принсипләри әсасында подратчы тикинти идарәләри вә һәтта трестләри јарадылыр вә бунлар өзләринин јахшы көстәрмишдир. Өлкәнин башга рекионларында топланмыш бүтүн габагчыл иш тәчрүбәси кими, бу тәчрүбәни дә өјрәниб тәтбиг етмәк лазымдыр.

Мәнзил тикинтисинә харичи партнјорларын чәлб едилмәси тәшәббүсү тәгдирәлајигдир. Мәсәлән, Хәзәр Кәмичилији Идарәсинин рәһбәрлији компенсасија әсасында Бакыда јашајыш евләри тикилмәси барәсиндә болгарларла разылыға кәлмишдир. Кировабад металлургларынын пландан әлавә истеһсал етдикләри калиум күбрәсинин мүгабилиндә југославлар онлар үчүн бир сыра јашајыш евләри тикмәјә һазыр олдугларыны билдирмишләр. Азәрелектромаш, Бакыелектрикмәишәтчиһаз бирликләри, Бакы Шәһәр Советинин Ичраијјә Комитәси дә харичи фирмаларла әмәкдашлығы саһмана салырлар. Биз белә сосиалист зирәклијини алгышлајырыг!

Зәннимчә, даһа да ирәли кетмәк олар. Биз харичи фирмаларла бирликдә тикинти материаллары, санитарија техникасы мә'мулаты истеһсал едән ихтисаслашдырылмыш гурғулар јарадылмасыны, һәтта евтикмә комбинатларынын тикилмәсини вә онларын реконструксијасыны нәзәрдә тутуруг. Игтисадијјатда јенидәнгурма просесләри елә инди истәр тикинти комплексинә, истәрсә дә республиканын дикәр халг тәсәррүфаты саһәләринә бу мәсәләләри кооперасија вә пајчылыг принсипләри әсасында һәлл етмәјә имкан верир.

Сов.ИКП Мәркәзи Комитәси билдирмишдир ки, фәрди тикинтијә биринчи дәрәчәли әһәмијјәти олан сосиал-сијаси вә игтисади вәзифә кими бахмаг лазымдыр. Инди республикамызда фәрди тикинтинин һәчми илдә 1,6 милјон квадратметрә чатмышдыр.

Сов.ИКП МК Азәрбајчанын партија вә совет органларынын фәрди тикинтинин инкишафына диггәти артырмасыны мүсбәт нүмунә кими бәјәнмишдир. Гејд едилмишдир ки, тикилән евләрин вә ајрылан торпаг саһәләринин өлчүләри барәсиндә мәһдудијјәтләр ләғв едилмишдир. Јерли халг депутатлары Советләринин ичраијјә комитәләри торпаг саһәләри ајрылмасы гајдасыны садәләшдирмишләр. Бүтүн шәһәрләрдә баш планларын мүвафиг бөлмәләри нәзәрдән кечирилиб дәјишдирилмиш, фәрди тикинти үчүн әразиләр мүәјјәнләшдирилмишдир. Кооператив һәрәкаты тикинти материаллары истеһсалына гошулмушдур. Республикада тикинти профилли 90 кооператив ишләјир. Бундан әлавә, 2.400 нәфәр фәрди евләр тикмәк үчүн патент алмышдыр.

Бу, хејирхаһлыгла верилән јүксәк гијмәтдир. Лакин дүзүнү демәк лазымдыр ки, биз јолун башланғычындајыг. Хүсусән она көрә ки, аиләләрин чохушаглы, торпаға мөһкәм бағлы олдуғу республикамызын шәраитиндә фәрди тикинтијә мараға һәр васитә илә тәгдир етмәк лазымдыр. Һесабламалара көрә, 2000-чи илədәк кәнд әһалиси үчүн әввәлки он беш илдәкиндән 3,7 дәфә чох мәнзил вә ја ев тикилмәлидир. Тәәссүф ки, һәләлик фәрди евләрин јахшы лајиһәләри јохдур. Республика Дөвләт Нәшркомунун бу јахынларда бурахдығы «Кәнд еви» каталогунда 36 лајиһә тәклиф олунур, лакин бу лајиһәләрдә милли ме'марлыг ән'әнәләри, јерли материаллардан кениш истифадә едилмәси имканлары һеч дә там нәзәрә алынмамышдыр.

Кооператив тикинти фәрди тикинтинин инкишафы илә сых бағлыдыр. Өз аиләси үчүн мәнзил тикилмәсинин һаггыны өдәмәјә һазыр олан адамлар чохдур. «Вышка» гәзетинин дүзкүн јаздығы кими, Азәрбајчанын һеч бир шәһәриндә, һеч бир рајон мәркәзиндә мәнзил тикинтиси кооперативләри лазымынча инкишаф етмәмишдир. Она көрә јох ки, өз вәсаити һесабына мәнзил алмаг истәјәнләр тапылмыр, әксинә, беләләри олдугча чохдур. Бу, она көрә беләдир ки, онлар шәһәр Советләриндән көмәк көрмүрләр. Јери кәлмишкән дејәк ки, Елмләр Академијасынын, Азәрбајчан Дөвләт Университетинин ишчиләри илә көрүшләр заманы диггәтимизи буна чәлб етмишләр. Бакы шәһәр Советинин адамлары чох чәтин вәзијјәтә салыр — кооператив евләрин тикинтисинә даир планлар илбәил позулур, мәнзилләрин кејфијјәти олдугча ашағыдыр. Һалбуки тәкчә Бакыда кооператив учотунда 10.500 аилә дурур, амма бунлар үчүн илдә чәми 1.700 мәнзил тикилир. Көрүнүр, јерли Советләрин белә вачиб ишә бу чүр мүнасибәтинин сәбәбләрини хүсуси олараг арашдырмаг, вәзијјәти чиддијјәтлә дүзәлтмәк лазымдыр.

Үмумијјәтлә, фәрди вә кооператив тикинти проблемлә-

(Арды 2-чи сәһифәдә)

# РЕСПУБЛИКАДА МӘНЗИЛ ПРОБЛЕМИНИН ҺӘЛЛИНИ СҮР'ӘТЛӘНДИРМӘК ТӘДБИРЛӘРИ ҺАГГЫНДА

(Әввәли 1-чи сәһифәдә)

ринин истәр сосиал, истәрсә дә игтисади чәһәтләри даһа јахшы нәзәрә алынмалыдыр. Чүнки бу, тәкчә јени мәнзилләр демәк дејилдир, һәм дә әһалинин өзүндә олан вә әслиндә истифадәсиз галан хејли вәсаитин дөвријјәјә чәлб едилмәси демәкдир. Биз дөвләт әсаслы вәсаит гојулушу һесабына тикилән евләрин мәнзил кооперативләринә сатылмасы практикасына ән фәал сурәтдә тәрәфдар чыхмалы, вәтәндашларын јашадыглары мәнзилләрин мирас гојмаг һүгугу илә сатын алмасына имкан јаратмалыјыг.

Иншаат бригадаларынын, һабелә јерли материалларын истеһсалынын тәшкил етмәјин кооператив формалары мүһүм көмәкчи васитә олмалыдыр. Чәбрајылда јерли хаммалдан ашағы нөв семент вә кәч бурахмаға башламышлар. Зәнкиланда гум вә туф јатаглары ишләнилир. Шәки рајонунун кәндләриндә бишмиш кәрпич бурахан сехләр јарадылыр. Пленума һазырлығын кедишиндә күтләви информасија васитәләринин хејирхаһ ишләрин бир чох үнванларыны көстәрмиш, әсл чошғунлуг, ахтарыш, тәшәббүскарлыг нүмунәләрини мисал кәтирмишләр. Нахчыван МССР-дә, Ағдам, Чәлилабад, Губа, Гусар, Дәвәчи, Товуз, Кәјчај вә Шаумјан (кәнд) рајонларында белә хејирхаһ ишләрлә пис мәшғул олмурлар. Бунлар фајдалы, ибрәтамиз тәчрүбәдир.

Әсрләр боју халг чај, кархана дашындан истифадә етмәклә евләр тикмишдир, биз һәлә чиј кәрпичи демирик. Чајларымызын јатагларында тәбиәтин өзүнүн һасилә кәтирдији чынгыл вә гум нә гәдәр истәсән, вардыр. Дағ чајларынын саһилләриндә төкүлүб галан ири вә хырда дашлардан, бир чох башга фајдалы материаллардан истифадә етмәк мүмкүндүр. Демәк олар, һәр јердә јүксәк кејфијјәтли әһәнк һазырламаға имкан вар. Јашајыш евләри тикилмәси саһәсиндә халгын тәчрүбәсинин, зәнкин ән'әнәләринин унудулуб јаддан чыхарылмасына јол вермәк олмаз. Лакин санки сөзләшибмиш кими, һамы Бакыдан семент, мишар дашы, панелләр, башга материаллар дашыныб кәтирилмәсини тәләб едир.

Биз јерли партија, совет, тәсәррүфат органларынын рәһбәрләринин диггәтини Азәрбајчанын мүхтәлиф рекионларында ев тикиләркән јүз илләр боју истифадә олунмуш ән'әнәви васитәләри вә методлары ајдынлашдырмаг үчүн һәр јердә кәнд јығынчаглары кечирмәјин, ағсаггалларла көрүшмәјин зәрури олдуғуна чәлб етмишик. Ахы, доғрудан да, тәсадүфи дејилдир ки, Бакыда евләри мишар дашындан, Ләнкәранда чај дашы ишләтмәклә тикирдиләр, Кировабадын көһнә мәркәзиндә әслиндә бүтүн биналар кәрпичдән тикилмишдир. Әсрләр боју јерли тикинти материалларындан бачарыгла истифадә олунмуш, адамларын чансағлығына тә'сир көстәрән тәбии-иглим амилләри нәзәрә алынмышдыр.

Јери кәлмишкән билдиририк ки, биз республиканын бу вә ја дикәр зонасында адәтән һәр һансы кәнд тәсәррүфаты биткиләринин бечәрилдијини ајдынлашдырмағы тапшырмышыг. Јохса, бә'зән гәрибә вәзијјәт јараныр. Рајона кәлән јени рәһбәр тәшәккүл тапмыш хүсусијјәтләри гулагардына вурараг, өз кејфи илә һәрәкәт едир, һәмин јер үчүн ән'әнәви олмајан кәнд тәсәррүфаты биткиләринин бечәрилмәсини амиранә гәрарла тәтбиг етмәјә башлајыр. Бунун нә илә нәтичәләндијинә ән барыз мисал Ләнкәран рајонунун плантасијаларыдыр. Орада чај, ситрус биткиләри, башга надир субтропик биткиләр бечәрмәк үчүн јарарлы олан чох мүнбит торпаглардан тәрәвәз әкини үчүн истифадә едилир.

Јолдашлар, үмумхалг сәрвәтимиз олан тәбиәтә, халгын ән'әнәләринә бу чүр мүнасибәт көстәрилмәсинә дөзмәк олмаз. Бунлардан адамларын рифаһы наминә кениш истифадә етмәк лазымдыр.

Јерли партија вә совет органлары, Дөвләт Мадди-Техники Тәчһизат Комитәси, Дөвләт Аграр-Сәнаје Комитәси, Тикинти Материаллары Сәнајеси Назирлији, Јерли Сәнаје Назирлији, Азәрсутикинти Идарәси, Тичарәт Назирлији, Әһалијә Мәишәт Хидмәти Назирлији әһалинин тикинти материаллары илә тә'мин едилмәсинә чидди киришмәли, механизмләрин, аләтләрин, галдырычы-нәглијјат васитәләринин прокаты мәнтәгәләрини тәшкил етмәлидирләр. Васитәчиликлә прокаты инкишаф етдирмәк вә бунунла һәм дә тикинтидә техника васитәләриндән истифадәнин нөвбәлик әмсалынын јүксәлдилмәси проблемини һәлл етмәк лазымдыр. Тикинти материалларынын истеһсалына вә сатышына Азәриттифаг дә фәал сурәтдә гошулмалыдыр. Чүнки Нефтчаладан мүһарибә вә әмәк ветераны Мисиров јолдашын һаглы олараг шикајәт етдији кими, ев тикмәк үчүн тикинти материалларыны кәнд адамы бир чох илләр бундан әввәл олдуғу кими инди дә ала билмир.

Республиканын тикинти материаллары базасы бу күнүн вә хүсусән дә кәләчәјин тәләбатыны өдәмир. Сон илләрдә семент, асбест-семент вә керамика мә'мулаты истеһсалы орта һесабла 1—2 фаиз, јерли тикинти материалларынын истеһсалы 3 фаиздән аз артмышдыр. Мәнзил тикинтисинин сүр'әти исә 6—8 дәфә бундан јүксәкдир. Ашкар ујғунсузлуг көз габағындадыр. Тикинти материалларынын чох бөјүк мә'дәнләринә малик олан республикаја кечән ил лазым олан сементин вә шиферин 42 фаизи, асбест-семент борууларын 77 фаизи, кашынын 16 фаизи кәнардан кәтирилмишдир. Һәр ил сементлә, кәрпичлә вә һәтта гумла тәчһизатда фасиләләр үзүндән минләрлә иншаатчы бош дајаныр.

Вәзијјәтин белә кәскин олдуғу шәраитдә тикинти материаллары вә конструксијалары бурахан мүәссисәләр сон дәрәчә пис тикилир вә модернләшдирилир. Мәсәлән, илин әввәлиндән бәрпи нәзәрдә тутулан фондларын анчаг дөрддә бир һиссәси, Тикинти Материаллары Сәнајеси Назирлији үзрә исә јалныз 6 фаизи истифадәјә верилмишдир. Ијирми беш ил әрзиндә биздә кәрпич истеһсалы даим азалмышдыр.

Тикинти материаллары сәнајесинин инкишафында чидди сычрајыш етмәдән биз Мәнзил програмыны, үмумән, сосиал вә әсаслы тикинти програмыны јеринә јетирә билмәрик.

Республика Назирләр Советинин гәрарынын пленумун иштиракчыларына пајланмыш лајиһәсиндә бу вачиб саһәни инкишаф етдирмәјин јоллары көстәрилмишдир. Кәркин програмдыр, амма ону нәинки тәкчә јеринә јетирмәк, һәтта артыгламасы илә јеринә јетирмәјә чалышмаг лазымдыр: ахы, кәлән илдән пландан әлавә истеһсал едиләчәк бүтүн мәһсул републиканын сәрәнчамында галачагдыр.

Ән кәскин мәсәләләрдән бири тикилән јашајыш евләринин кејфијјәти мәсәләсидир. Јени евләрдә батарејаларын гызмадығындан, лифтләрин ишләмәдијиндән, су илә тәчһизатда фасиләләр олдуғундан шикајәтләр кәлир. Бир чох һалларда адамлар мәнзилләри, нечә дејәрләр, бабат көркәмә салмаг үчүн хејли вәсаит сәрф едирләр.

Тәәссүф ки, өз әмәјинин нәтичәләринә һөрмәт һисси иншаатчылара зәиф ашыланыр. Көрүнүр, ишин јүксәк кејфијјәти үчүн мадди һәвәсләндирмә барәсиндә фикирләшмәк лазымдыр. Ишин ашағы кејфијјәтдә олмасынын башга бир сәбәби авралчылыгдыр. Ил үчүн планлашдырылан мәнзил саһәсинин хејли һиссәси бир гајда олараг декабр ајында тәһвил верилир.

Аз адам билир ки, биздә Дөвләт Тикинти Инспекторлуғу, Дөвләт Архитектура вә Тикинти Ишләринә Нәзарәт Комитәси ишләјир. Даһа доғрусу, ишләмәлидир. Суал олунур: белә дишсиз тәшкилатлар кимә лазымдыр? Тикинти идарәләриндә јени техниканын тәтбигинин тәшкили үзрә ири трестләрин дә әмәли фајдасы јохдур. Онларын ишләјиб һазырладыглары методлар чох вахт реал һәјатла бағлы дејилдир, тәшәккүл тапмыш гајданы, даһа дәгиг десәк, гајдасызлығы дәјишдирә билмир.

Партија, совет, һәмкарлар иттифагы тәшкилатлары, Халг Нәзарәти Комитәси, Дөвләт Стандартлар Комитәси јашајыш биналарынын тикилмәси вә бәзәдилмәсинин кејфијјәти, онларын вахтында тәһвил верилмәмәси илә, нәһајәт, чидди мәшғул олмалы, башдансовду вә зај иш көрәнләр барәсиндә барышмаз мөвге тутмалы, кениш ичтимаијјәти, кәләчәк сакинләри бу фәалијјәтә чәлб етмәлидирләр.

Кировабадда дөвләт гәбулу практикасы көстәрмишдир ки, бир чох шејләр тәкчә иншаатчыларын вичданлы ишиндән дејил, онларын алдыглары мә'мулатын кејфијјәтиндән, алынан мәһсула е'тибарлы нәзарәтдән дә асылыдыр.

Дөвләт гәбулу комиссијаларынын тәзјиг гаршысында кери чәкиләрәк јарарсыз бинанлары гәбул етмәси фактларынын көкү һәләлик кәсилмәмишдир. Бә'зән јашајыш евләри үмумијјәтлә, комиссијалардан хәбәрсиз тәһвил верилир. Һәмин комиссијалара јени евин сакинләрини дахил етмәк, һабелә мәнзил тәшкилатларынын рәһбәрләрини, јә'ни мәнзили истисмар едәчәк адамлары комиссијаларын сәдри тә'јин етмәк һаггында тәклифләр мүдафиә олунмалыдыр.

Буну да нормал һесаб етмәк олмаз ки, бу күн дә евләр 15—20 ил бундан әввәлин биртипли лајиһәләри әсасында тикилир. Јени, мүтәрәгги серијалара кечилмәси илдән-илә тә'хирә салыныр. Массивләрин тикинтиси комплекс һалында апарылмыр, јашајыш евләри маариф, сәһијјә, тичарәт вә мәишәт објектләриндән хејли тез тәһвил верилир. Анлә санки мәнзил алыр. Амма нормал јашаја билмир, чүнки чөрәк алмаға, һәким чағырмаға шәраит јохдур.

Москвада, Сибирдә, Бакыда вә ја Кировабадда тикилмәјиндән асылы олмајараг, бир-биринә охшајан, гутујабәнзәр симасыз евләрин чохлуғу чансыхычы тә'сир бағышлајыр. Буна бахмајараг, лајиһә институтлары әввәлки кими јенә дә нәинки тәкчә кәләчәк евләрин, һәм дә кинотеатрларын, мәктәбләрин, мәдәнијјәт евләринин бир-биринә бәнзәјән јекнәсәг лајиһәләрини һазырлајырлар. Јени массивләр тикиләркән јашајыш евләринин, ичтимаи биналарын симасында вә гурулушунда демографија, милли-мәишәт хүсусијјәтләри, тәбии-иглим шәраити нәзәрә алынмыр, милли ме'марлығын имканларындан, ландшафт архитектурасындан, монументал-декоратив сәнәтдән пис истифадә едилир. Тикинти вә реконструксија лајиһәләринин ашкарлыг шәраитиндә ичтимаијјәт тәрәфиндән кениш мүзакирә едилмәмәси, бах, буна кәтириб чыхарыр. Архитекторларын вә рәссамларын ролунун гәсдән кичилдилмәси, биртипли лајиһәләшдирмә ишинин һәддән артыг мәркәзләшдирилмәси, бах, буна кәтириб чыхарыр. Бүтүн бунлара гәтијјәтлә сон гојмаг лазымдыр.

Дөвләт Тикинти Комитәси, республиканын игтисади органлары јашајыш евләринин вә сосиал-мәдәни објектләрин лајиһәләшдирилмәсиндә мүсабигә гајдасыны инкишаф етдирмәк һаггында конкрет тәклифләр һазырламалыдырлар. Вәзифә бу шәкилдә гаршыја гојулур ки, мүсабигә системи лајиһәләшдирмә ишиндә инһисарчылығын сәвијјәсини ашағы салсын, һәр һалда зәифләтсин, лајиһәләрин сәрфәли олмасыны тә'мин етсин.

Дүнјанын бир чох шәһәрләринин инкишафы биналарын учалашдырылмасы истигамәтиндә, шагул үзрә кедир. Биздә исә шәһәрин һүдудлары илдән-илә кетдикчә кенишләнир, үфүгә доғру узаглашыр. Тезликлә адамлар микрорајонларын сајыны чаш-баш салачаглар. Бәс, көрүн нә гәдәр торпаг тутулмуш, нәглијјат, коммунал артеријалары нә гәдәр узанмышдыр.

Шәһәрләрин көһнә һиссәсинин гајғысыны да чәкмәк лазымдыр. Мәсәлән, Бакынын көһнә һиссәси шәһәрә һеч дә јарашыг вермир. Хребтовы, Паралелны, Свердловск күчәләри вә ја бәднам «Кубинка» бизим һәм ме'марларымыза, һәм иншаатчыларымыза, һәм дә шәһәрин рәһбәрләринә хәчаләт вермәлидир. Совет күчәсиндә јашајанларын көрүн нечә нәсли дәјишиб, амма онун тикинтисинә даир ағыздолусу тә'рифләнән планларын лајиһәләрдән нә вахт мүасир мәһәлләләрә чевриләчәјини көрмәк һеч биринә гисмәт олмајыб.

Бакынын вә Сумгајытын һәндәверләриндә көбәләк кими јан-јана битән өзбашына тикинтиләр бу шәһәрләрин әсл сосиал бәласына чеврилмишдир. 1965-чи илдә Сумгајытда сон дахманын тәнтәнә илә нечә учурулдуғу јәгин ки, јадыныздадыр. О заман кимин ағлына кәләрди ки, сонрадан һәмин чаван шәһәр белә ејбәчәрләшәчәк? Јерли һакимијјәт органларынын сәһләнкарлығы, мәһсулдар гүввәләрин јерләшдирилмәсиндә республика органларынын сәһвләри үзүндән Сумгајытын әһалиси ағылсызчасына артырылыбды. Фәһләләри сехләрдә үнван гејдијјатына көтүрүрдүләр, онларын һарада вә нечә јашајачаглары, аиләләринин нечә јерләшәчәкләри барәдә дүшүнмүрдүләр.

Һәр бир јашајыш мәнтәгәси мадди вә мә'нәви мәдәнијјәтин вәһдәтини әкс етдирмәли, өзүнүн бүтүн көркәми илә сакинләрә естетик вә мә'нәви зөвг ашыламалыдыр. Һамыја мә'лумдур ки, јашајыш мүһити аһәнкдар олан абад шәһәрдә адамлар һәм мәмнун, һәм хошхасијјәт олурлар, фәрәһлә јашајыр вә ишләјирләр.

Бакы өлкәнин отуз ән бөјүк шәһәри арасында мәнзил фондунун су кәмәрләри вә канализасија илә тә'минаты чәһәтдән 15-чи јери, исти су тәчһизаты, мәркәзләшдирилмиш гыздырма системи вә ванна отагларынын сајы чәһәтдән ахырынчы јери тутур. Маштаға, Бүлбүлә, Билкәһ, Әмирһачыјан, Сураханы, 20-чи саһә кими ири јашајыш массивләриндә үмумијјәтлә канализасија вә су кәмәри јохдур.

Республиканын башга шәһәрләриндә дә коммунал саһәнин вәзијјәти бундан јахшы дејилдир. Кәндләрдәки вәзијјәт исә үмумијјәтлә ачыначаглыдыр.

Мәнзил истисмар саһәләринин, мәнзил-коммунал конторларынын вә башга идарәләрин ишчиләринин вәтәндашлара бүрократик, е'тинасыз мүнасибәти илә әлагәдар МК-ја, дикәр идарәләрә һаглы олараг чохлу шикајәт көндәрилир. Јашлы адамлара, мүһарибә әлилләринә, әмәк ветеранларына формал вә биканә мүнасибәт хүсусилә һиддәт доғурур. Биз адамларын еһтијачларына бихабырчы диггәтсизлијә нә вахтадәк дөзәчәјик?

Мәнзил фондунун мүһафизәсинә гајғы көстәрилсәјди, балкә дә шикајәт чох олмазды. Сынмыш күчә галылары вә пәнчәрәләр, пилләкәнләр, сују ахан кранлар, ағзынадәк долу зибил габлары, тәәссүф ки, ади бир һал олмушдур. Бүтүн бунлар адамларын әһвал-руһијјәсинә нечә дә тә'сир көстәрир!

Јолдашлар, евин тикилмәси, әлбәттә, вачибдир, лакин ону горумаг даһа вачибдир. Белә һесаб едирәм ки, евләри вә бүтөв јашајыш массивләрини чәсарәтлә подрат хидмәтинә вермәк лазымдыр. Биздә әслиндә даландарларын, санитарија техникләринин подрата кечирилмәси, профилактика бахышлары вә мәнзилләрин тә'мири системи ишләниб һазырланмамышдыр. Бәлкә елә етмәк лазымдыр ки, мәнзил истисмар саһәләринин вә мәнзил-коммунал конторларынын рәисләрини сакинләр өзләри сечсинләр вә рәисләр мүнтәзәм сурәтдә онларын гаршысында һесабат версинләр? Шәһәр, рајон Советләринин ичраијјә комитәләри рәһбәрләринин әһали гаршысында һесабатлары да разылашдырылмыш мүддәтләрдә кечирилмәлидир.

Идарә мәнзил фондундан хүсусилә пис истифадә олунур вә һәмин фонд пис бәрпа едилир. Идарә мәнзил фондунун демәк олар јарысынын тә'чили тә'мирә еһтијачы вар. Лакин бир чох назирликләр буна гајғы көстәрмирләр. Һәлә бир нечә ил бундан әввәл бүтүн мәнзилләри јерли Советләрә вермәк зәрурәти ганунверичиликлә тәсбит едилмишдир. Лакин идарә әнкәлләрини арадан галдырмаг һәлә дә мүмкүн олмамышдыр.

Јахуд мәнзилләрин әһалинин вәсаити һесабына тә'мир олунмасы проблемини көтүрәк. Чәми 28 милјон манатлыг тә'мир ишләри көрүлүр. Бүтүн республикада јалныз 102 кооператив бу ишлә мәшғул олур. Үмумән әһалинин һәмин хидмәт нөвүнә тәләбаты 20 фаиз өдәнилир. Демәјә еһтијач јохдур ки, бир чох адамлар үчүн мәнзилин тә'мири аз гала тәбии фәлакәт дәрәчәсинә чатыр.

Елә бир вахт кәлиб чатмышдыр ки, јерли Советләрин ичраијјә комитәләри, назирликләр вә баш идарәләр бу кәскин проблемин сосиал, мә'нәви, һәм дә тәсәррүфат чәһәтләрини көрмәлидирләр. Тә'мир үчүн ајрылан чүз'и вәсаитдән нәинки истифадә олунмур, һәмин вәсаит һәтта башга мәгсәдләрә јөнәлдилир.

Јолдашлар! Зәннимчә, сиз һамыныз разылашарсыныз ки, һәр биримиз адамларла һәр дәфә көрүшәндә ичмәли сујун азлығындан үрәк ағрысы илә данышылыр. Бу проблемин кәскинлији тәкчә шәһәрлә битмир. Үмумијјәтлә, 3 миндән чох кәндин су кәмәри јохдур. Бәлкә елә буна кәрә дә хәстәләнмә һаллары чохдур, бәлкә елә буна кәрә дә ичтимаи һамамлар шәбәкәси зәиф инкишаф етмишдир вә и.а. Чох вахт бу, ади тәсәррүфатсызлығын нәтичәсидир. Мәнә верилән рәгәмләрдән мә'лум олур ки, Бакынын шәһәр шәбәкәсинә адамбашына дүнјанын ири шәһәрләриндәкинә нисбәтән даһа чох су верилир, лакин бакылылар сусузлугдан даим әзијјәт чәкирләр. Сән демә, бу гәдәр сујун демәк олар јарысы ахыб кедир, мәнзилләрә чатмыр.

Шәһәрләрин вә кәндләрин су тәчһизаты мәсәләләрини һөкмән һәлл етмәк лазымдыр. Адамлар сајсыз-һесабсыз вә'дләрдән безмишләр. Тәклиф едилир Назирләр Советинә тапшырылсын ки, әһалини су илә е'тибарлы сурәтдә тә'мин етмәк үчүн конкрет тәдбирләр комплекси ишләјиб һазырласын, су објектләринин тикинтисинә вә јенидән гурулмасына әсаслы вәсаит гојулушуну артырсын, бу ишдә назирликләрин, баш идарәләрин, бирликләрин вә мүәссисәләрин пајчылыг гајдасы илә иштиракыны кенишләндирсин. Лазым кәләрсә, хүсуси бөлмәләр вә тәшкилатлар јарадылмалы, арматур вә дикәр техники мә'мулат истеһсалы гајдаја салынмалы, дөврijјә су тәчһизаты, техники еһтијачлар үчүн чиркаб суларынын тәмизләнмәси, дәниз сујунун ширинләшдирилмәси һәр васитә илә тәтбиг едилмәлидир. Бир сөзлә, бу мәсәләнин һәлли үчүн фәал тәдбирләр көрүлмәлидир.

Шәһәрләрә вә рајонлара телефон чәкмәк үчүн чох иш көрмәк лазымдыр. Әслиндә јени јашајыш массивләриндә мәнзил аланлардан һеч кәс мәнзилиндә телефон олмасы илә өјүнә билмәз. Һазырда тәгрибән 200 мин адам телефон чәкилиши үчүн нөвбәјә дајанмышдыр. Бунун өзү дә адамларын мәнафејинин унудулдуғуна мисалдыр.

Чари бешилликдә 220 мин нөмрәлик телефон стансијаларынын ишә салынмасы үчүн тәдбирләр көрүлүр. Бу, өтән бешилликдәкинә нисбәтән 1,6 дәфә чохдур. Беләликлә, шәһәрдә һәр ики аиләдән бири 1991-чи иләдәк телефонла тә'мин едиләчәкдир. Адамларын тәләбатыны өдәмәк үчүн бүтүн еһтијат мәнбәләрини ахтарыб ашкара чыхармаг лазымдыр. Биз һазырда республика МК апаратында истифадә олунан 84 телефонун нөмрәләрини чәбһәчи аиләләринә вермәјә имкан тапмышыг. Идарә пилләләринин ихтисар едилмәси кедишиндә минләрлә телефон нөмрәләри әһалинин истифадәсинә вериләчәкдир. Үмумијјәтлә, биздә кабинетләриндә 2—3 телефон нөмрәси олан рәһбәрләр аз дејилдир. Һалбуки пенсијада олан бир шәхс үрәјинин ағрысы тутдуғда тә'чили јардым чағырмаг имканындан мәһрумдур. Һәр јердә, һәр ишдә сосиал әдаләт олмалыдыр!

Бизим хаһишимизлә ССРИ Дөвләт План Комитәсинин вә ССРИ Рабитә Назирлијинин ајырдыглары јени техника да телефон хидмәтинин, о чүмләдән мөвчуд автомат телефон стансијаларынын ишини јахшылашдырмаға көмәк едәчәкдир — һәмин стансијаларын ишиндән наразылыг һаллары чохдур.

Јашајыш мәнтәгәләринин санитарија вәзијјәти чидди тәшвиш доғурур. Јашајыш мәнтәгәләринин кәнарларында зир-зибил, сәнаје туллантылары азалмаг билмир, шәһәрләрдә әслиндә мүасир тәмизләјичи методлар тәтбиг олунмур. Елә тәсәввүр ојаныр ки, бу проблемләри сүн'и сурәтдә биз өзүмүз јарадырыг. Тәкчә Бакыда 25 миндән чох ади зибилгабы чатышмыр. Мәкәр бу, һәлледилмәз проблемдир? Бу проблемлә јалныз МК-нын тәнгиди чыхышындан сонра мәшғул олмаға башламышлар. Зибил јығмаг үчүн бизим тапшырығымызла 1 милјон полиетилен кисә истеһсалы үчүн имкан тапылмышдыр. Бир сөзлә, тәшәббүс көстәрмәк, ишә чан јандырмаг лазымдыр. Зибил вә дикәр туллантылар е'мал едән мүасир заводлар тикилмәси мәсәләсини дә һәлл етмәк вахты кәлиб чатмышдыр.

Јолдашлар, мәнзил учотуна көтүрмәк вә мәнзилләри бөлүшдүрмәк кими мүһүм, адамлары нараһат едән, бә'зән онларын ләјагәтини алчалдан ишдә сосиал әдаләтин тә'мин олунмасынын зәрурилији һаггында хүсуси данышмаг истәрдим. Мәсәлән, бу ил ијул ајынын 1-дәк Бакыда назирликләр вә баш идарәләр тәрәфиндән тәгрибән мин мәнзил истифадәјә верилмәмишдир. Белә һаллар Кировабадда, Сумгајытда, Минкәчевирдә дә ашкара чыхарылмышдыр.

Һәтта инди, ашкарлыг вә демократикләшдирмә дөврүндә мәнзил мәсәләләринин һәлли барәдә кениш мә'лумат верилмәси механизми саһмана салынмамышдыр. Бә'зи рәһбәрләр нәзарәтсизликдән истифадә едәрәк мәнзилләри ганунсуз бөлүшдүрүр, дикәр чох кобуд позунтулара јол верирләр.

Һәмкарлар иттифагы комитәләри пассив мөвге тутурлар. Онлар мәнзил алмаг нөвбәси үзәриндә ичтимаи нәзарәт һүгугундан зәиф истифадә едир, позунтуларын вә суи-истифадә һалларынын гаршысыны алмагда гәтијјәт көстәрмирләр. Һүгуг-мүһафизә органлары, биринчи нөвбәдә прокурорлуг бу мәсәлә илә чох пис мәшғул олурлар.

АҺИШ-ин, Әдлијјә Назирлијинин, Халг Нәзарәти Комитәсинин әһалијә мүрачиәтләри мәтбуатда дәрч олунмушдур. Һәмин мүрачиәтләрдә мәнзил ганунверичилијини тәкмилләшдирмәк, мәнзил бөлкүсү заманы сосиал әдаләтә риајәт етмәк мәсәләләринә даир тәклифләр вермәк хаһиш олунур. Чохлу ишкүзар мәсләһәтләр алынмышдыр. Һазырда республика Али Советинин Рәјасәт Һеј'әти һәмин тәклифләри үмумиләшдирир. Бу тәклифләр јени мәнзил ганунверичилијиндә өз әксини тапачагдыр.

Мәнзил саһәсинин учотунда, бөлкүсүндә вә ондан истифадә олунмасында тә'хирә салмадан гајда јаратмаг, ордерин ганунсуз верилмәсинә, мәнзилләрин саға-сола пајланмасына аид һәр бир факты принсипиал гијмәтләндирмәк чох вачибдир. Рајон ичраијјә комитәләринин, һәмин мәсәлә илә мәшғул олан башга тәшкилатларын фәалијјәтиндә мүһүм дәјишикликләри адамлар јахын вахтларда һисс етмәлидирләр.

Һәләлик тәәссүф ки, белә олмур. Партија вә совет органларына арды-арасы кәсилмәјән һаглы шикајәтләр ахыны дајанмыр. Биканәлик вә сүрүндүрмәчилик фактларына чох кәскин гијмәт верилмәлидир.

Ев тикилмәјә башладыгда нөвбәдә дајанан вәтәндашлара мәнзил ајрылмасы практикасыны һәр јердә тәтбиг етмәк мәгсәдәујғундур. Бу, деди-годулары, сағлам олмајан шајиәләри арадан галдырар. Һәмин тәчрүбә мүлки авиасија идарәсиндә, Радиогајырма Бирлијиндә, Автомобил Нәглијјаты Назирлијиндә, Азәренержитикинти Трестиндә јахшы нәтичә вермишдир. Бурада јени мәнзилләрин кәләчәк сакинләри өз мәнзилләринин тикинтисиндә вә мәнзилләрә бәзәк вурулмасында һәвәслә иштирак едирләр. Бир көрүн, бизим нә гәдәр еһтијат мәнбәләримиз вар! Биз халгын көмәји илә вә халг үчүн чох иш көрә биләрик.

Биз мәнзил проблеминин һәллиндә, кәнч аиләләрин һәјат шәраитинин јахшылашдырылмасында комсомолдан бөјүк көмәк көзләјирик. Бу ишдә ону фәал мүдафиә едәчәјик. Бакыда, Сумгајытда, Минкәчевирдә, Хачмазда, Јевлахда кәнчләр үчүн јашајыш евләри тикинтисинә башланмышдыр. Бу да сосиал әдаләтин үнсүрүдүр. Зәннимчә, мәнзил тикинтисиндә тәләбә иншаат дәстәләриндән даһа фәал истифадә етмәк лазымдыр.

Пленумун трибунасындан назирликләрин вә баш идарәләрин, јерли Советләрин ичраијјә комитәләринин, мүәссисәләрин бүтүн коммунист рәһбәрләринә мүрачиәт едәрәк, онлары мәнзил проблеминин һәллинә ән фәал сурәтдә гошулмаға чағырмаг истәрдим. Ола билсин ки, коммерсија гијмәтләри тәтбиг етмәклә машынгајырма комплекси мүәссисәләриндә авадanлыг, һиссәләр, метал тахтабәндләр, кичик механикләшдирмә васитәләри һазырланмасы барәдә иншаатчыларын сифаришләрини јеринә јетирмәјинә дәјәр. Биз Сумгајытын кимја комплексинин, нефт-кимја мүәссисәләринин чох бөјүк имканларындан мүхтәлиф нөв санитарија техникасы, бәзәк-нахышвурма материаллары, долдуручулар вә и. а. һазырламаг үчүн чох пис истифадә едирик.

Елми тәдгигат вә конструктор тәшкилатлары иншаатчылара чох борчлу галмышлар. Тикинтидә јени мүтәрәгги методларын, технолокијаларын, материалларын, конструксијаларын һазырланмасыны вә тәтбиг олунмасыны, ағыр зәһмәт тәләб едән ишләри азалтмаг үчүн јоллар ахтарышыны тә'мин етмәлидирләр, үмумән тикинти елминин сәмәрәсини јүксәлтмәк, тәсәррүфат һесабы илә ишләјән конструктор-тәтбиг фирмалары јаратмаг лазымдыр.

Бир сөзлә, республика игтисадијјатынын бүтүн саһәләри, онун елми, мәдәнијјәти, кениш ичтимаијјәт бу чох мүһүм ишин орбитинә чәлб едилмәлидир.

Мәнзил тикинтисинин сүр'әтләндирилмәсинә даир програмын һәјата кечирилмәси иншаатчы кадрлардан чох асылыдыр. Һарда көрүнмүшдүр ки, ил әрзиндә тикинти бөлмәсинин һәр беш рәһбәриндән бири дәјишилсин? Ихтисаслы мүһәндис-техник ишчиләр боллуғуна бахмајараг, бир чох вәзифәләр узун мүддәтдир ки, бош галмышдыр. Хејли иншаатчы мүтәхәссис иш профилиндән чох узаг олан назирликләрдә вә баш идарәләрдә өзүнә исти јува гурмушдур.

Әмәк коллективләринин гејри-сабитлији тикинтиләр үчүн фәлакәтдир. Өтән јарым илдә һәр он иншаатчыдан бири дәјишилмишдир. Аграрсәнајетикинти Бирлијиндә, Тикинти Назирлијинин 3, 7 вә 8 нөмрәли трестләриндә кадр ахычылығы хүсусилә чохдур. Бу, бир чох чәһәтдән иншаатчыларын мәишәтинин јарытмаз тәшкил едилмәси илә, өз фәһләләри үчүн мәнзил тикинтиси планларынын мүнтәзәм позулмасы илә әлагәдардыр. Тикинти материаллары сәнајеси назири мәнә деди ки, о, мараглаңыб саһәнин фәһлә јатагханаларынын һарада олдуғуну соруушдугда коллекија үзвләриндән һеч бири онларын дүрүст үнванланы кестәрә билмәмишдир.

Фәһлә кадрларынын, хүсусән кәнддә фәһлә кадрларынын пешә һазырлығында нөгсанлар чохдур. Тикинти үзрә техники пешә мәктәбләринин һәр үч мә'зунундан бири иншаатда ишләмир. Һәмин техники-пешә мәктәбләринин шәбәкәсини мәнзил тикинтисинин миғјасларына вә онун чоғрафијасына ујғунлашдырмаг лазымдыр.

Јахын вахтларда тикинти назирликләриндә вә баш идарәләриндә структур дәјишикликләри һәјата кечириләчәкдир. Дөвләт Тикинти Комитәсини ишдә дөнүш јаратмаға, подрат тәшкилатларынын ишини јенидән гурмаға гадир олан јүксәк ихтисаслы мүтәхәссисләрлә комплектләшдирмәк лазымдыр.

Мәнзил тикинтисини сүр'әтләндирмәк вә тикинти ишләринин кејфијјәтини јүксәлтмәк саһәсиндә гаршыда дуран вәзифәләрин мүвәффәгијјәтлә јеринә јетирилмәси, үмумән тикинти тәшкилатларында гајда јарадылмасы, низамын мөһкәмләндирилмәси саһәдә чалышан бөјүк бир дәстәдән — 26 мин коммунистдән чох асылыдыр. Вилајәт, шәһәр, рајон партија комитәләри бүтүн тикинти комплексинин илк партија тәшкилатларынын мүбаризлијини, коммунистләрин авангард ролуну јүксәлтмәјә борчлудурлар.

Јолдашлар!

Сон вахтлар көрүлмүш тәдбирләр сајәсиндә бә'зи мүсбәт дәјишикликләр баш вермишдир. Истифадәјә верилән мәнзилләрин һәчми кечән илин мүвафиг дөврүндәкинә нисбәтән 9 фаиз артмышдыр. Лакин нәтичәләр даһа јүксәк ола биләрди. Дөвләт Аграр-Сәнаје Комитәсинин, Баш Әсаслы Тикинти Идарәсинин, Азәрнефт вә Хәзәрдәнизнефтгазсәнаје бирликләринин јол вердикләри керилик, хүсусән Дағлыг Гарабағ ичраијјә комитәси хәтти илә јол верилмиш керилик нараһатлыг доғурур. Орада ил әрзиндә бирчә ев дә истифадәјә верилмәмишдир. Кировабад Шәһәр Ичраијјә Комитәси, Кировабад, Әли Бајрамлы шәһәрләринин, Астара, Абшерон, Кәјчај, Дәвәчи, Гах, Газах, Гусар, Ләнкәран рајонларынын вә башга рајонларын иншаатчылары да доггуз ајлыг програмын јеринә јетирилмәсини позмушлар.

Назирликләрин, баш идарәләрин, јерли Советләрин рәһбәрләри әмәк вә материал еһтијатларыны мәнзил тикинтиси објектләриндә чәмләшдирмәли, илин тапшырығыны сөзсүз јеринә јетирмәлидирләр.

Кәлән илин кәркин мәнзил програмынын јеринә јетирилмәсини тә'мин етмәк үчүн чох чидди ишләмәк лазымдыр. Өзүнүз тәсәввүр един: дөвләт бүдчәсиндән чари илдәкинә нисбәтән 16 фаиз чох әсаслы вәсаит гојулушу, мәнзил фондунун әсаслы тә'миринә вә модерләшдирилмәсинә 31 фаиз чох, мәнзил-коммунал тәсәррүфатынын инкишафына 9 фаиздән чох вәсаит ајрылмышдыр.

Үмумән бу бешилликдә истифадәјә верилән мәнзилләрин һәчми 14 милјон квадратметрә чатмалыдыр. Бу, үст-үстә әввәлки ики бешилликдә истифадәјә верилдији гәдәрдир.

Республиканын бир сыра рекионларынын сосиал-игтисади инкишафыны сүр'әтләндирмәјә даир програм сәнәдләрин һәјата кечирилмәси буна чох көмәк едәчәкдир. ССРИ Назирләр Советинин Бакы һаггында гәрарындан сөһбәт кедир, Сов.ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин ДГМВ һаггында мә'лум гәрарындан сөһбәт кедир. Дағ рајонларынын симасынын әсаслы сурәтдә дәјишдирилмәси үчүн програм мүәјјән олунмушдур. Нахчыван МССР барәсиндә гәрар гәбул олунмушдур. Орада мәнзил тикинтисинин сүр'әти, демәк олар, ики дәфә артачагдыр.

Дүзән Гарабағ рајонларынын сүр'әтли инкишафына даир програмда чидди вәзифәләр гаршыја гојулмушдур. Бурада мәнзил тикинтиси мәсәләләри дә өн пландадыр. 2,3 милјон квадратметр мәнзил истифадәјә вериләчәкдир. Сумгајытын инкишафы һаггында ССРИ Назирләр Советинин гәрарына ујғун олараг тәгрибән 900 мин квадратметр мәнзил, 2.500 фәрди ев тикмәк нәзәрдә тутулмушдур.

Вилајәт, шәһәр, рајон партија комитәләри, халг депутатлары Советләри тәшкилатчылыг ишини кенишләндирмәли, һәмин гәрарларда нәзәрдә тутулмуш тапшырыгларын јеринә јетирилмәсини чидди нәзарәт алтына алмалыдырлар.

Узун-узады көтүр-гој етмәјә вахт јохдур. Ирәлидә чох чидди вә тә'хирәсалынмаз ишләр дурур. Биз һәмин ишләри көрмәјә башларкән буну әсас тутмалыјыг ки, чәмијјәтимизин симасынын ингилаби јолла дәјишдирилмәси јолунда партијанын нәзәрдә тутдуғу күчлү сосиал програмы һәјата кечирмәјә башлајырыг. Мәнзил проблеминин һәлли инсан амилинин фәаллашмасына, совет һәјат тәрзинин јени сосиал дәјәрләрлә зәнкинләшмәсинә көмәк едәчәкдир. Буна кәрә дә биз пленумда хүсуси гејд етмәк истәјирик: бу чох мүһүм проблемә мүнасибәт бүтүн кадрларын, рәһбәрләрин сијаси јеткинлији, јенидәнгурма тәләбләринә онларын чаваб вериб-вермәмәси ме'јарына чеврилир.

Јолдашлар, бизим мәгсәдимиз сосиал әдаләтдир, адамларын рифаһынын јүксәлмәсидир. Мәнзил тикинтисинә даир бу күн гәбул олунан програм дедијим мәгсәдләрә фәал хидмәт етмәлидир. Мүбалиғәјә јол вермәдән демәк олар ки, бу програм республикамызын халгынын арзу вә истәкләрини әкс етдирир. Биз дә ону сөзсүз јеринә јетирмәк үчүн бүтүн тәдбирләри көрмәлијик.

## РЕСПУБЛИКАДА МӘНЗИЛ ПРОБЛЕМИНИН ҺӘЛЛИНИ СҮР'ӘТЛӘНДИРМӘК ТӘДБИРЛӘРИ ҺАГГЫНДА

### АЗӘРБАЈЧАН КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫ МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИ ПЛЕНУМУНУН ГӘРАРЫ

Азәрбајчан КП МК пленуму әһалинин мәнзиллә тә'мин олунмасыны республиканын сосиал инкишафынын ән кәскин вә вачиб проблемләриндән бири һесаб едир. Мәнзил тикинтисиндә јол верилмиш керилик адамларын һәјат сәвијјәсинә сон дәрәчә мәнфи тә'сир көстәрир. Шәһәрләрдә јүз миндән артыг аилә мәнзил учотунда дајанмышдыр; бу аиләләрин хејли гисми 10 илдән чохдур ки, учотдадыр. Кәнд әмәкчиләринин мәнзиллә тә'минаты ашағы сәвијјәдәдир. Јашајыш евләринин лајиһәләшдирилмәси вә тикилмәси кејфијјәти јарытмаздыр, мәнзил фондуна коммунал хидмәтиндә вә онун тә'мириндә, күчәләрин вә евләрин санитарија вәзијјәтиндә, мәнзил ганунверичилијинә әмәл олунмасында бир чох чидди нөгсанлар вардыр.

Республикада мәнзил проблеминин һәлли барәсиндә Азәрбајчан КП МК бүросунун мә'рузәсиндәки мүддәалар вә тәклифләр бәјәнилсин. МК пленуму хүсусилә гејд едир ки, мәнзил тикинтисини сүр'әтләндирмәк Азәрбајчан партија тәшкилатынын Сов.ИКП XXVII гурултајында мүәјјән едилмиш сосиал сијасәтиндә үстүн истигамәтләрдән бирилир.

Азәрбајчан ССР Назирләр Советинин ашағыдакы гәрар лајиһәләри бүтөвлүкдә бәјәнилсин: 2000-чи иләдәк Мәнзил програмынын әсас көстәричиләри һаггында; кооператив вә фәрди мәнзил тикинтисинин миғјасыны кенишләндирмәк, тәсәррүфат үсулу илә мәнзил тикинтисини инкишаф етдирмәк саһәсиндә әлавә тәдбирләр һаггында; Азәрбајчан ССР-дә јашајыш евләринин вә дикәр сосиал објектләрин тикинтисинин сәнајеләшдирилмәсини сүр'әтләндирмәк тәдбирләри һаггында; Азәрбајчан ССР-дә тикинти материаллары истеһсалыны даһа да инкишаф етдирмәк тәдбирләри һаггында; јашајыш массивләринин тикилишинин кејфијјәтини көкүндән јахшылашдырмаг, мәнзил фондунун мүһәндис гурғулары илә абадлашдырылмасынын вә әсаслы тә'миринин сәвијјәсини јүксәлтмәк тәдбирләри һаггында.

Пленум мәнзил тикинтисинин сүр'әтләндирилмәсинә, республикада мәнзил проблеминин 2000-чи иләдәк һәллинә, јашајыш евләринин истифадәјә верилмәсинин орта иллик һәчминин: чари бешиллијин галан ики или әрзиндә азы 10 фаиз, XIII бешилликдә 30 фаиз вә XIV бешилликдә 50 фаиз артырылмасынын тә'мин едилмәсинә даир һазырланмыш програмы бәјәнир.

Мәнзил програмынын биринчи мәрһәләсинин јеринә јетирилмәсинә, јә'ни 1986-чы ил јанварын 1-дәк учота дајанмыш шәхсләрин 1991-чи илин ахырынадәк мәнзиллә тә'мин едилмәсинә хүсуси диггәт јетирилмәлидир. Бундан өтрү нөвбәдә дајанмыш һәмин адамларын сајынын һәр ил орта һесабла 25 фаиз азалдылмасы тәләб олунур.

Назирликләр вә баш идарәләр, Нахчыван МССР Назирләр Совети, ДГМВ Ичраијјә Комитәси, рајон (шәһәр) халг депутатлары Советләринин ичраијјә комитәләри, мүәссисәләр вә бирликләр Азәрбајчан КП МК пленумунун көстәришләрини әсас тутараг, мүәјјән олунмуш мүддәтләрдә мәнзил проблеминин һәллини тә'мин етмәк үчүн лазыми мадди-техники база јарадылмасы саһәсиндә конкрет тәдбирләр һазырлајыб һәјата кечирсинләр. Лазыми тәсәррүфат-тәшкилатчылыг иши вә сијаси иш апарылсын ки, мүәјјән едилмиш мәнзил програмынын һәјата кечирилмәси саһәсиндә әмәли тәдбирләр һәр бир әмәк коллективинин иши олсун, үмумхалг миғјасы кәсб етсин.

Пленум республиканын партија тәшкилатларыны вә бүтүн коммунистләрини бу ишә башчылыг етмәјә, партијанын сосиал сијасәтинин мәнзил програмы кими үстүн мәгсәдинин сөзсүз һәјата кечирилмәсини тә'мин етмәјә чағырыр. Азәрбајчан КП МК бүросу, вилајәт, шәһәр, рајон партија комитәләри програмын һәјата кечирилмәсини мүнтәзәм нәзарәт алтына алсынлар, мүәјјән едилмиш тәдбирләрин һәјата кечирилмәси үчүн коммунист рәһбәрләрдән чидди мәс'улијјәт тәләб етсинләр, мәнзил проблеминин һәллинин сүр'әтләндирилмәсиндә әмәк коллективләринин тәшәббүскарлығыны кенишләндирсинләр.

Күтләви информасија васитәләри республикада мәнзил програмынын јеринә јетирилмәси кедишини кениш вә һәртәрәфли ишыгландырсынлар.